

УДК(UDC)94-054.72(=161.2):329.17-059.2(498)

ВЛАСЕНКО В. М., САПСАЙ О. В.

**ДО ІСТОРІЇ ОУН В РУМУНІЇ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНО-СЛІДЧОЇ СПРАВИ
Г. ПОРОХІВСЬКОГО)**

Стаття присвячена історії Організації українських націоналістів у Румунії взагалі та Буковині зокрема наприкінці 1930-х - на початку 1940-х рр. Охарактеризована діяльність окремих представників ОУН крізь призму показів її політичного опонента, представника військового міністра УНР в Румунії Гната Порохівського у кримінальній справі про «контрреволюційну» діяльність.

***Ключові слова:** еміграція, Гнат Порохівський, Організація українських націоналістів, Румунія.*

Архівно-слідчі справи репресованих українських політичних емігрантів наприкінці Другої світової війни є важливим документальним масивом з історії не тільки політичної еміграції взагалі та окремих її представників зокрема, але і різних політичних партій та організацій, що діяли в еміграції напередодні та під час Другої світової війни. В українській історіографії вже є роботи про окремих відомих українських емігрантів, які були заарештовані радянськими спецслужбами у 1945-1946 рр. в Австрії (Олександр Греків [1]) та Чехословаччині (Августин Волошин [2], Максим Славінський [3]). Проте поза увагою дослідників залишилися емігранти, яких заарештували на території Румунії.

Міжвоєнна українська політична еміграція в цій балканській країні сформувалася внаслідок кількох хвиль еміграції наприкінці 1918 - на початку 1920-х рр. [4-6] та стихійного переходу радянсько-румунського кордону втікачами від колективізації та голоду в Україні на початку 1930-х рр. [7] Опинившись поза межами батьківщини, емігранти самоорганізувалися. Вони створили низку громадських організацій - філію Українського товариства (прихильників) Ліги Націй в Румунії (ФУТЛН) [8], Союз українських жінок-емігранток в Румунії, Співоче товариство «Дума», Українське ощадно-позичкове товариство «Згода» [9], Товариство бувших вояків Армії УНР в Румунії (ТБВА) [10], а також місцеві (провінційні) українські громади, товариства та групи (колонії). Об'єднуючим і керуючим центром цих організацій був Громадсько-допомоговий комітет (ГДК). До його складу входили професор агрономії Кость Мацієвич, журналіст Дмитро Геродот, письменник Ілько Гаврилук, юрист Денис Маєр-Михальський, генерал-хорунжий Сергій Дельвіг, військові старшини Олександр Долинюк, Йосип Пшоник, Василь Трепке, Яків Чайківський та інші [11].

Власенко Валерій Миколайович - доцент, кандидат історичних наук, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Сумського державного університету. ScopusAuthor ID: 563-3026-3000.

Сапсай Олександра Володимирівна - студентка III курсу юридичного факультету Сумського державного університету.

До лідерів української політичної та військової еміграції в Румунії належав і полковник Гнат Єрмилович Порохівський. Він був представником військового міністра УНР (в еміграції) в Румунії, головою ТБВА, членом ГДК, управи ФУТЛН, підтримував зв'язки із румунськими політичними і державними діячами, депутатами румунського парламенту від Буковини, представниками легальних і нелегальних українських політичних партій та організацій, у тому числі й Організації українських націоналістів (ОУН). Проте якщо діяльність буковинського осередку ОУН знайшла висвітлення в історичній літературі [12-16], то проблема взаємовідносин українських емігрантів у Румунії з українцями Північної Буковини взагалі та членами ОУН зокрема не стала об'єктом наукового дослідження. Зазначена проблема є багатоаспектною. Саме тому автори ставлять собі за мету висвітлити маловідомі і невідомі сторінки історії ОУН в Румунії крізь призму архівно-слідчої справи Г. Порохівського, що зберігається у Галузевому державному архіві Служби безпеки України (ГДА СБУ, ф. 5, спр. 26440, 1-3 томи).

Постать лідера української військової еміграції в Румунії Г. Порохівського і нині залишається маловідомою українським науковцям, хоча в Румунії вийшла збірка документів і матеріалів із румунських архівів щодо його життя та діяльності в цій балканській країні [17]. Більше 10 років тому його донька Ольга Порохівська-Андрич, яка і нині проживає в Румунії, передала Центральному державному архіву зарубіжної україніки документи і матеріали про українську політичну та військову еміграцію в цій балканській країні (фонд 1), в тому числі про її батька (опис 5).

Гнат Єрмилович народився 29 січня 1888 р. у с. Добре тогочасного Уманського пов. Київської губ. Його донька стверджувала, що Г. Порохівський навчався у Вищій військовій академії у Владивостоці, проте з матеріалів архівно-слідчої справи впливає, що у 1907 р. він закінчив юнкерське училище в Одесі. У царській армії пройшов шлях від молодшого офіцера до командира кавалерійського полку в чині підполковника (з 1916 р.). У вересні 1917 р., перебуваючи після контузії та поранення у Київському шпиталі та дізнавшись про те, що генеральний секретаріат військових справ очолював Симон Петлюра, виявив бажання служити в українській армії. Командував 416-м Верхньодніпровським (перейменованим у 4-й Український), 3-м Острогозьким полками, 6-ою запасною стрілецькою бригадою. В середині листопада 1920 р. він на чолі 2-ої кулеметної бригади 1-ої кулеметної дивізії Армії УНР був змушений перетнути українсько-румунський кордон [18, арк. 74-76].

Про перші тижні перебування вояків у Румунії й інтернування українських військових частин у таборах у Брашові, Фегераші та Орадя-Маре Г. Порохівський докладно описав на сторінках військового часопису «Табор» [19]. За наказом голови військової секції НДМ УНР в Румунії генерала Сергія Дельвіга від 4 січня 1921 р. полковника призначили комендантом усіх військових частин, окремих вояків та цивільних осіб, які перебували у таборах для інтернованих [20, арк. 1].

Перебуваючи в Румунії, Г. Порохівський брав активну участь у громадському житті української еміграції. На I Конференції української

еміграції, що відбулася 15-17 вересня 1923 р. у Бухаресті, його обрали до складу Громадсько-допомогового комітету української еміграції в Румунії, а на першому засіданні ГДК йому довірили очолити бюро праці [11, с. 176]. Він був генеральним секретарем Комітету імені Симона Петлюри в Румунії [21, с. 20].

На відміну від Чехословаччини, де у міжвоєнний період діяли українські вищі навчальні заклади, в Румунії емігрантам складно було здобути вищу освіту. Лише декілька осіб, в тому числі і Г. Порохівський, змогли закінчити румунські вузи. Полковник отримав диплом Академії адміністративних наук і документознавства [22, арк. 1].

Будучи представником військового міністра УНР в Румунії та лідером української військової еміграції в цій країні, полковник неодноразово зустрічався з членами Уряду УНР в еміграції Олександром Шульгиним, Володимиром Сальським [23, арк. 37-40], В'ячеславом Прокоповичем [24], Президентом УНР Андрієм Лівіцьким [25, с. 5]. У 1940 р. Уряд УНР в еміграції присвоїв Г. Порохівському військове звання генерал-майора [18, арк. 253].

У міжвоєнний період військова розвідка УНР в еміграції, до якої належали і представники військового міністра УНР у деяких країнах Європи, співпрацювала з розвідками інших країн. Це було викликано, по-перше, залежністю емігрантів від місцевої влади, по-друге, матеріальними труднощами, по-третє, спільними інтересами щодо боротьби проти більшовиків. Іноді уенерівська розвідка співпрацювала одночасно з двома розвідками. Наприклад, польська військова розвідка «двуйка» (2-й відділ Генерального штабу Війська Польського) підтримувала матеріально як Уряд УНР, так і представників військового міністра УНР й окремі українські військові організації в країнах-реципієнтах. Так, наприкінці 1920-х - першій половині 1930-х рр. на утримання відділення українців у Румунії польська розвідка виділяла щомісяця 400 злотих, військових організацій у цій же країні - 240, представнику військового міністра УНР в Румунії - 190 злотих [26, с. 52-53].

Одночасно Г. Порохівський мав зв'язки з румунською розвідкою. У 1929-1940 рр. він перебував на службі у 2-му (розвідувальному) відділі (з 1933 р. - *Serviciul special de informatii* - SSI) румунського Генерального штабу. Спочатку був перекладачем, з 1932 р. - референтом з економічної і політичної розвідки по країнах Західної Європи. Керівником цього відділу був Морозов. З метою збору розвідувальних даних неодноразово виїжджав до Австрії, Болгарії, Італії, Німеччини, Польщі, Франції, Чехословаччини й Югославії за документами на ім'я журналіста Павла Добреску, професора Мірчи Флореску, землевласника Ворнікула та Романа Удрі [18, арк. 83-85]. З травня 1942 р. був призначений начальником наукового бюро «Агентури Східного фронту» SSI у м. Сімферополь. Вивчав й опрацьовував анкетні дані («опросные листы») радянських військовополонених та складав на їх основі розвідувальні зведення. Цим же займався у містах Ростов-на-Дону, Миколаїв, Мелітополь, Одеса та в околиці Бухареста до серпня 1944 р. З грудня 1938 р., за узгодженням з SSI, співробітничав з німецькою розвідкою [18, арк. 95-96]. Територія його

діяльності поширювалася на Буковину, Бессарабію, райони Львова, Києва та Одеси. Псевдонім - Буканат [18, арк. 100-101].

16 листопада 1944 р. радянська спецслужба заарештувала Г. Порохівського в Бухаресті. Під слідством перебував у Києві та Москві. Архівно-слідча справа містить різноманітні документи: протоколи допитів обвинувачуваного та свідків 1944-1947 рр., про висування обвинувачення, пред'явлення слідчих матеріалів, зміни міри запобіжного заходу, обвинувальний висновок, протокол судового засідання, вирок військового трибуналу (31 грудня 1947 р.), заключення (висновок) по архівно-слідчій справі, виписки з протоколів комісій з перегляду справ на осіб, засуджених за контрреволюційні злочини, у 1955 і 2000 рр. та інші.

В архівно-слідчій справі Г. Порохівського є декілька невідомих або маловідомих епізодів з історії ОУН у Румунії.

По-перше, у протоколі допиту Г. Порохівського від 18 листопада 1944 р. йдеться про те, що у лютому 1941 р. з метою розвідувальної діяльності на території СРСР (УРСР) ним був завербований український емігрант Микита Григулець, який влітку 1940 р. евакуювався із Чернівців під час захоплення Червоною армією Північної Буковини. За його допомогою було завербовано 3 осіб, в тому числі 25-річного уродженця м. Чернівці, колишнього студента Чернівецького університету Юрія Фурмана, який мав широкі зв'язки на Буковині. Ця група на чолі із М. Григульцем 3-4 рази перетинала радянсько-румунський кордон для збору інформації про розташування та чисельність радянських військ на Буковині, зокрема у м. Чернівці та с. Вижниця. Востаннє перетин кордону було здійснено вже після початку військових дій у червні 1941 р. Після цього Ю. Фурман відмовився переходити кордон.

Г. Порохівський свідчив, що восени 1941 р. Ю. Фурман був затриманий румунською поліцією. У нього виявили лист «коменданта організації ОУН на Буковині Григоровича Івана одной из участниц ОУН». Ю. Фурмана заарештували, звинувативши у зв'язках з українськими націоналістами. Після цього румунська поліція заарештувала 13 членів ОУН, в тому числі й І. Григоровича. За свідченням Г. Порохівського, у 1942 р. Ю. Фурман був засуджений до 3-х років позбавлення волі, І. Григорович - до 15-ти років тюремного ув'язнення [18, арк. 103-105].

По-друге, з протоколу допиту Г. Порохівського від 24 листопада 1944 р. випливає, що влітку 1941 р. у Румунії діяли емігрантські громадські організації під назвою «Українська громада» у містах Бакеу, Бухарест, Джурджу (Журжа) та Пятра-Нямц. Бухарестська «громада» тоді налічувала 40-50 членів - «петлюровських емігрантов». До її управи належав Кузьма Антошко, який влітку 1940 р. встановив зв'язок з ОУН, а згодом вступив до її складу, брав активну участь у боротьбі румунської «Залізної гвардії» проти уряду Йони Антонеску. Прихильниками або членами ОУН в Румунії стали також такі члени «громади», як Іларіон Дробіт, Микола Пилипенко, Іван Пищенко, Никанор Теленкевич та Олексій Шваб. Колишній голова управи «Української громади» у м. Джурджу Василь Мельник, який 1933 р. переїхав до Бухареста, у 1940 р. створив окрему «громаду», яка діяла в

контакті з ОУН та румунською «Залізною гвардією». Членами цієї організації стали К. Антошко, І. Дробіт, М. Пилипенко, І. Пищенко, Н. Теленкевич, О. Шваб, а також колишній поручик Армії УНР Степан Богданович та Василь Бережний [18, арк. 114-118].

По-третє, під час допиту, який відбувся 28 листопада 1944 р., Г. Порохівський стверджував, що наприкінці 1939 - на початку 1940 рр. колишній депутат (від Буковини) нижньої палати парламенту Румунії Юрій Сербинюк (у справі помилково зазначено Сербенюк) був прийнятий на службу до SSI як негласний співробітник з розробки комуністичної партії та ОУН на Буковині. У протоколі допиту також йшлося про використання Ю. Фурмана по лінії SSI [18, арк. 139-141].

По-четверте, 4 грудня 1944 р. на допиті Г. Порохівський свідчив, що був знайомий із комендантом (насправді членом Проводу місцевого осередку ОУН та Буковинського куреня) ОУН-М на Буковині Орестом Масикевичем, який у 1941 р. був бургомістром (міським головою) Миколаєва. У липні 1944 р. О. Масикевич при розмові з Г. Порохівським стверджував, що порівняно з уенерівцями і гетьманцями члени ОУН не сидять, склавши руки, а розробляють план перекидання великого диверсійного загону в тил Червоної армії [18, арк. 160].

По-п'яте, у протоколі допиту йдеться про боротьбу між уенерівцями (петлюрівцями), гетьманцями та прихильниками ОУН (В. Мельник) за вплив у бухарестській «Українській громаді» та Громадсько-допомоговому комітеті. У 1939 р. Василь Мельник оголосив про свій розрив із столичною петлюрівською «Громадою» та створення внутрішньої опозиції до керівництва ГДК. Він заснував окрему «Громаду». Того ж року з Німеччини до Бухареста (родини Русових) прибув один з ідеологів українського націоналізму Дмитро Донцов, який разом з місцевими націоналістами здійснював агітацію серед гетьманців та «мельниківців», наслідком чого стало прилучення на бік ОУН обох цих груп емігрантів. В. Мельник, звинувативши членів ГДК у розтраті грошей, домогся того, що був обраний тимчасовий Громадсько-допомоговий комітет на чолі із Юрієм Русовим (голова), В. Мельником (генеральний секретар) та В. Бережним (голова ревізійної комісії). Проте у березні 1940 р. румунська поліція заборонила існування двох ГДК і визнала легітимним лише Комітет на чолі з Г. Порохівським [18, арк. 212-215].

По-шосте, на допиті 5 травня 1946 р. були уточнені деякі дані щодо Ю. Фурмана. У березні 1941 р. за порадою М. Григульця на конспіративній квартирі у Бухаресті (бульвар Короля Альберта, 1, кв. 22) відбулася зустріч Г. Порохівського з Ю. Фурманом. Її наслідком стала згода останнього на агентурну роботу на території УРСР. Згодом там же відбулася зустріч Ю. Фурмана з начальником відділу SSI Миколою Трохані, після якої Ю. Фурман був задіяний у роботі румунської спецслужби. Г. Порохівський стверджував, що у грудні 1941 р. Фурман як член ОУН був заарештований і в лютому наступного року румунським військовим трибуналом у м. Ясси засуджений до 3-х років позбавлення волі. На суді з'ясувалося, що він, двічі перебуваючи на території СРСР за завданням румунської розвідки, одночасно виконував роль зв'язківця між керівниками ОУН у Бухаресті та

Чернівцях [18, арк. 354-356].

По-сьоме, у протоколі допиту від 11 березня 1947 р. також йшлося про Ю. Фурмана. Г. Порохівський стверджував, що інформував його про те, що зібрані для SSI дані будуть передані німецькій розвідці. «Однако, Фурман мне тогда заявил, что желает работать только на румынскую разведку и что к немцам относится враждебно. На мой вопрос, не состоит ли он в ОУН, Фурман заявил, что украинским националистом он, якобы, никогда не был...». Тоді ж він обрав собі псевдонім «Циганок» [27, арк. 121-122]. Г. Порохівський свідчив, що про обставини арешту Ю. Фурмана восени 1941 р. йому повідомили співробітник «Агентури Східного фронту» SSI М. Трохані та адвокат, колишній сенатор і депутат румунського парламенту від Буковини Денис Маєр-Михальський. Згодом він дізнався про арешт ще 13 членів ОУН. Ю. Фурман та інші заарештовані, в тому числі й Іван Григорович, перебували під вартою спочатку у Чернівцях, а потім у Яссах, де і були засуджені військовим трибуналом. Після оголошення вироку адвокати Буковини звернулися до Д. Маєр-Михальського із пропозицією вплинути на румунську владу щодо пом'якшення міри покарання. З приводу цього питання Г. Порохівський також звертався до начальника відділу «Агентури Східного фронту» SSI Іонеску, який обіцяв звільнити Ю. Фурмана від покарання, проте практично нічого не зробив. М. Трохані рекомендував Гнату Єрмиловичу більше не порушувати клопотання щодо звільнення Ю. Фурмана, оскільки той, будучи агентом SSI, працював на ОУН. Влада, на думку М. Трохані, врахувала приналежність Ю. Фурмана до румунської спецслужби, обмеживши термін покарання лише 3 роками.

Під час того ж допиту йшлося і про Івана Григоровича. Г. Порохівський познайомився з ним у 1930 р. (насправді, 1940 р. - *автори*). Під час захоплення Буковини Червоною армією він утік до Бухареста. Влітку 1940 р. разом із співробітником газет «Час» і «Життя» Олександром Турушанком відвідав Г. Порохівського, під час якої цікавився політичною ситуацією в Європі взагалі та військовими подіями на континенті зокрема. І. Григорович повідомив, що у Чернівцях був одним з редакторів журналу «Самостійна думка», а після його заборони працював в інших українських націоналістичних виданнях. Упродовж другої половини 1940 р. і першої половини 1941 р. І. Григорович зустрічався з Г. Порохівським у його офісі 4-5 разів. Під час однієї з них він стверджував, що ОУН має намір убити полковника, аргументуючи це тим, що ОУН може застосувати будь-які методи боротьби проти супротивників. Про це Г. Порохівського попереджала німецька розвідка в Румунії. Незважаючи на ці погрози, Гнат Єрмилович допоміг І. Григоровичу позбавитися гвинтівки під час масових обшуків та виявлення зброї у населення в 1941 р. Зі слів М. Трохані, І. Григорович був одним із керівників (комендант) ОУН в Румунії та на Буковині [27, арк. 127-128].

По-восьме, деякі моменти взаємовідносин Г. Порохівського з І. Григоровичем були з'ясовані під час їхньої очної ставки 18 червня 1947 р. Обидва стверджували, що відносини між ними були нормальними. Проте перший свідчив, що вони познайомилися у вересні

(можливо, пізніше) 1940 р. на одній літературно-художній вечірці українського товариства «Буковина», другий - у січні 1941 р. Г. Порохівський дізнався про приналежність І. Григоровича до ОУН від начальника підрозділу SSI М. Трохані та адвоката Д. Маєр-Михальського. У січні 1941 р. редактор і видавець газети «Нове життя» (Бухарест) О. Турушанко під час зустрічі з Г. Порохівським повідомив, що І. Григорович - провідник ОУН в Румунії. Сам І. Григорович підтвердив своє членство в ОУН-М у 1940-1941 рр., проте заперечив своє керівництво цією організацією в Румунії. Він стверджував, що у грудні 1941 р. був заарештований і засуджений до 10 років позбавлення волі за антирумунський за змістом лист, надісланий ним на імя Ольги Гузар і виявлений румунською поліцією у Ю. Фурмана [27, арк. 334-338].

По-дев'яте, на допиті українського емігранта Миколи Варди, що відбувся 2 січня 1947 р., арештований свідчив про те, що влітку 1941 р. німці організували в Румунії відділ радіопропаганди на чолі з Миколою Ковалевським. Дикторами цього відділу були перекладач Борис Гречина, письменник Ілля Гаврилюк, українські націоналісти Іван Григорович [28, арк. 24] та Іларіон Данилюк [28, арк. 68].

Отже, архівно-слідча справа одного з провідних діячів української політичної еміграції та лідера української військової еміграції в Румунії Гната Єрмиловича Порохівського є важливим і репрезентативним джерелом з історії не тільки української еміграції в цій балканській країні, але й Організації українських націоналістів. Вона дає можливість визначити ступінь взаємодії українських емігрантів різного суспільно-політичного середовища, з'ясувати причини переходу частини прихильників Уряду УНР в еміграції на бік ОУН напередодні та в перші роки Другої світової війни, уточнити біографічні дані окремих членів ОУН, розкрити особливості використання оунівцями служби у румунській спецслужбі для здійснення підпільної діяльності.

1. Тинченко Я. Генерал Олександр Греків: військова діяльність і доля / Я. Тинченко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - К., 2001. - № 2 (17). - 73 с. / Режим доступу: http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/en/publish/article?jsessionid=B96C887EE11A5696C88478D8E6BDC7F7.app1?art_id=43301&cat_id=42967

2. Йосипенко В. Зимові сутінки червневих днів. Деякі подробиці перебування Августина Волошина в Лефортово / В. Йосипенко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 1994. - № 1. - С. 140-147.

3. Стрельський Г. В. Творче життя і трагічна смерть М. А. Славінського / Г. В. Стрельський // Українська біографістика. - К., 2005. - № 3. - С. 175-180.

4. Власенко В. Формирование украинской политической эмиграции в Румынии в межвоенный период (первая волна) / В. Власенко // Русин. Международный исторический журнал. - Кишинев, 2014. - № 1 (35). - С. 105-120.

5. Власенко В. Вторая волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии (зима-весна 1920 г.) / В. Власенко // Русин. - Кишинев, 2014. - № 2 (36). - С. 270-284.

6. Власенко В. М. Третья волна межвоенной украинской политической эмиграции в Румынии / В. М. Власенко // Русин. - 2014. - № 4 (38). - С. 99-114.

7. Власенко В. М. З історії організованого життя української політичної еміграції в Румунії у 1929-1932 рр. (за матеріалами Центрального державного архіву Болгарії) /

- В. М. Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник. - К., 2010. - Т. 11. - С. 185-202.
8. *Власенко В. М.* Філія Українського Товариства Ліги Націй у Бухаресті: перші кроки / В. М. Власенко // Література та культура Полісся. - 2007. - Т. 38. - С. 160-170.
9. *Власенко В. М.* Кооперативний досвід української міжвоєнної політичної еміграції в Румунії / В. М. Власенко // Український селянин: зб. наук. праць. - Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. - Вип. 12. - С. 203-206.
10. *Власенко В. М.* До історії української військової еміграції в Румунії / В. М. Власенко, О. Сапсай // Мова, історія, культура у лінгвокомунікативному просторі. Зб. наук. праць. - Суми: СумДУ, 2014. - Вип. 1. - С. 22-25.
11. *Власенко В. М.* Перша конференція української еміграції у Румунії (до 85-річчя з дня заснування Громадсько-допомогового комітету української еміграції у Румунії) / В. М. Власенко // Українознавство. - 2008: Календар-щорічник. - 2007. - С. 172-178.
12. *Фостій І.* Діяльність ОУН на Буковині / І. Фостій // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2000. - № 2-4. - С. 454-471.
13. *Мусієнко І.* Політичні репресії на Північній Буковині та Хотинщині у 1940-1941 рр. / І. Мусієнко // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - 2000. - № 2-4. - С. 472-485.
14. *Мандрик М.* Український націоналістичний рух 1920 - 30-х рр. на Північній Буковині у світлі румунських архівних документів / М. Мандрик // Український визвольний рух: наук. зб. - Львів, 2004. - Збірник 3. - С. 86-97.
15. *Мизак Н.* Репресивна діяльність радянського режиму в Чернівецькій області та оборонні дії УПА (1944-1947 рр.) // Питання історії України. - 2008. - № 11. - С. 112-117.
16. *Буркут І. Г.* Деятельность советского и украинского националистического подполья на территории Черновицкой области в 1941-1944 гг. / И. Г. Буркут // Русин. - Кишинев, 2010. - № 4. - С. 89-99.
17. Hnat Porohivski: asul ucrainean al Serviciului Special de Informatii / Vadim Guzun (editor); Editura Argonaut. - Cluj-Napoca, 2013. - 458 p.
18. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі - ГДА СБУ), ф. 5, спр. 26440, т. 1, 396 арк.
19. *Порохівський Г.* Українська військова еміграція в Румунії / Г. Порохівський // Табор. - Варшава, 1929. - Кн. 11. - С. 76-86; Кн. 12. - С. 75-82; 1930. - Кн. 13. - С. 57-68.
20. Центральний державний архів зарубіжної україніки (далі - ЦДАЗУ), ф. 1, оп. 5, спр. 10, 1 арк.
21. *Недоля Д.* Під прапором української державности / Д. Недоля // Тризуб. - Париж, 1937. - Ч. 10. - С. 20-23.
22. ЦДАЗУ, ф. 1, оп. 5, спр. 7, 1 арк.
23. ЦДАЗУ, ф. 1, оп. 5, спр. 15, 44 арк.
24. *Смук В.* З подорожі В. Прокоповича // Тризуб. - 1930. - Ч. 34. - С. 12-15.
25. В день 50-тиліття // Тризуб. - 1929. - Ч. 16-17. - С. 2-6.
26. *Сідак В.* Спецслужба держави без території: люди, події, факти / В. Сідак, Т. Вронська. - К.: Темпора; Вид-во Нац. академії СБУ, 2003. - 240 с.
27. ГДА СБУ, ф. 5, спр. 26440, т. 2, 340 арк.
28. ГДА СБУ, ф. 5, спр. 26440, т. 3, 367 арк.

References

1. Tynchenko Ja. General Oleksandr Grekiv: vijs'kova dijaj'nist' i dolja / Ja. Tynchenko // Z arhiviv VUCHK-GPU-NKVD-KGB. - K., 2001. - № 2 (17). - 73 s. / Rezhym dostupu: http://www.ssu.gov.ua/sbu/control/en/publish/article?sessionId=B96C887EE11A5696C88478D8E6BDC7F7.app1?art_id=43301&cat_id=42967
2. Josypenko V. Zymovi sutinky chervnevych dnev. Dejaki podrobysci perebuvannja Avgustyna Voloshyna v Lefortovo / V. Josypenko // Z arhiviv VUCHK-GPU-NKVD-KGB. - 1994. - № 1. - S. 140-147.
3. Strel's'kyj G. V. Tvorche zhyttja i tragichna smert' M. A. Slavins'kogo / G. V. Strel's'kyj / Ukraїns'ka biografistyka. - K., 2005. - № 3. - S. 175-180.
4. Vlasenko V. Formirovanie ukrainskoy politicheskoy emigratsii v Rumynii v mezhvoennyj period (pervaya volna) / V. Vlasenko // Rusin. Mezhdunarodnyj istoricheskij zhurnal. - Kishinev, 2014. - № 1 (35). - S. 105-120.
5. Vlasenko V. Vtoraya volna mezhvoennoy ukrainskoy politicheskoy emigratsii v Rumynii (zima-vesna 1920 g.) / V. Vlasenko // Rusin. - Kishinev, 2014. - № 2 (36). - S. 270-284.
6. Vlasenko V. M. Tret'ya volna mezhvoennoy ukrainskoy politicheskoy emigratsii v Rumynii

- /V. M. Vlasenko // Rusin. - 2014. - № 4 (38). - S. 99-114. 7. *Власенко В. М.* З історії організованого життя української політичної еміграції в Румунії у 1929-1932 рр. (за матеріалами Центрального державного архіву Болгарії) / В. М. Власенко // Пам'ятки: археографічний щорічник. - К., 2010. - Т. 11. - С. 185-202.
8. Vlasenko V. M. Filija Ukrai'ns'kogo Tovarystva Ligy Nacij u Buharesti: pershi kroky / V. M. Vlasenko // Literatura ta kul'tura Polissja. - 2007. - Т. 38. - S. 160-170.
9. Vlasenko V. M. Kooperatyvnyj dosvid ukrai'ns'koi' mizhvojennoi' politychnoi' emigracii' v Rumunii' / V. M. Vlasenko // Ukrai'ns'kyj seljanyn: zb. nauk. prac'. - Cherkasy: ChNU im. B. Hmel'nyc'kogo, 2010. - Vyp. 12. - S. 203-206.
10. Vlasenko V. M. Do istorii' ukrai'ns'koi' vijs'kovoï' emigracii' v Rumunii' / V. M. Vlasenko, O. Sapsaj // Mova, istorija, kul'tura u lingvokomunikatyvnomu prostori. Zb. nauk. prac'. - Sumy: SumDU, 2014. - Vyp. 1. - S. 22-25.
11. Vlasenko V. M. Persha konferencija ukrai'ns'koi' emigracii' u Rumunii' (do 85-richchja z dnja zasnuvannja Gromads'ko-dopomogovogo komitetu ukrai'ns'koi' emigracii' u Rumunii') / V. M. Vlasenko // Ukrai'noznavstvo. - 2008: Kalendar-shhorichnyk. - 2007. - S. 172-178.
12. Fostij I. Dijal'nist' OUN na Bukovyni / I. Fostij // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. - 2000. - № 2-4. - S. 454-471.
13. Musijenko I. Politychni represii' na Pivnichnij Bukovyni ta Hotynshhyni u 1940-1941 rr. / I. Musijenko // Z arhiviv VUChK-GPU-NKVD-KGB. - 2000. - № 2-4. - S. 472-485.
14. Mandryk M. Ukrai'ns'kyj nacionalistychnyj ruh 1920 - 30-h rr. na Pivnichnij Bukovyni u svitli rumuns'kyh arhivnyh dokumentiv / M. Mandryk // Ukrai'ns'kyj vyzvol'nyj ruh: nauk. zb. - L'viv, 2004. - Zbirnyk 3. - S. 86-97.
15. Myzak N. Represyvna dijal'nist' radjans'kogo rezhymu v Chernivec'kij oblasti ta oboronni dii' UPA (1944-1947 rr.) // Pytannja istorii' Ukrai'ny. - 2008. - № 11. - S. 112-117.
16. Burkut I. G. Deyatel'nost' sovetskogo i ukraïnskogo natsionalisticheskogo podpol'ya na territorii Chernovitskoy oblasti v 1941-1944 gg. / I. G. Burkut // Rusin. - Kishinev, 2010. - № 4. - S. 89-99.
17. Hnat Porohivski: asul ucrainean al Serviciului Special de Informatii / Vadim Guzun (editor); Editura Argonaut. - Cluj-Napoca, 2013. - 458 p.
18. Galuzevyj derzhavnyj arhiv Sluzhby bezpeky Ukrai'ny (dali - GDA SBU), f. 5, spr. 26440, t. 1, 396 ark.
19. Porohivs'kyj G. Ukrai'ns'ka vijs'kova emigracija v Rumunii' / G. Porohivs'kyj // Tabor. - Varshava, 1929. - Kn. 11. - S. 76-86; Kn. 12. - S. 75-82; 1930. - Kn. 13. - S. 57-68.
20. Central'nyj derzhavnyj arhiv zarubizhnoi' ukrai'nyky (dali - CDAZU), f. 1, op. 5, spr. 10, 1 ark.
21. Nedolja D. Pid praporom ukrai'ns'koi' derzhavnosti / D. Nedolja // Tryzub. - Paryzh, 1937. - Ch. 10. - S. 20-23.
22. CDAZU, f. 1, op. 5, spr. 7, 1 ark.
23. CDAZU, f. 1, op. 5, spr. 15, 44 ark.
24. Smutok V. Z podorozhi V. Prokopovycha // Tryzub. - 1930. - Ch. 34. - S. 12-15.
25. V den' 50-tylittja // Tryzub. - 1929. - Ch. 16-17. - S. 2-6.
26. Sidak V. Specluzhba derzhavy bez terytorii': ljudy, podii', fakty / V. Sidak, T. Vrons'ka. - K.: Tempora; Vyd-vo Nac. akademii' SBU, 2003. - 240 s.
27. GDA SBU, f. 5, spr. 26440, t. 2, 340 ark.
28. GDA SBU, f. 5, spr. 26440, t. 3, 367 ark.

Власенко В. М., Сапсай А. В.

доцент, кандидат исторических наук, заведующий кафедры теории и истории государства и права Сумского государственного университета. ScopusAuthor ID: 563-3026-3000
студентка III курса юридического факультета Сумского государственного университета

КИСТОРИИ ОРГАНИЗАЦИИ УКРАИНСКИХ НАЦИОНАЛИСТОВ В РУМУНИИ (ПО МАТЕРИАЛАМ АРХИВНО-СЛЕДСТВЕННОГО ДЕЛА Г. ПОРОХИВСКОГО)

Статья посвящена истории Организации украинских националистов в Румынии вообще и в Буковине в частности в конце 1930-х - начале 1940-х гг. Охарактеризована деятельность отдельных представителей ОУН через призму показаний ее политического оппонента, представителя военного министра УНР в Румынии Игнатия Пороховского в уголовном деле о «контрреволюционной» деятельности.

Ключевые слова: Игнатий Пороховский, Организация украинских националистов, Румыния, эмиграция.

Vlasenko V. M., Sapsai O. V.

PhD (History), Associate Professor (Ukraine), Sumy State University. Scopus Author ID: 563-3026-3000

student of the Faculty of Law, Sumy State University

ON THE HISTORY OF THE ORGANIZATION OF UKRAINIAN NATIONALISTS (OUN) IN ROMANIA (BASED ON THE ARCHIVAL INVESTIGATION CASE OF H. POROKHIVSKY)

The article deals with the history of the Organization of Ukrainian Nationalists in Romania, in general, and Northern Bukovyna, in particular, in the late 1930's - early 1940's. It describes the activities of individual members of the OUN through the prism of testimonies of its political opponent Hnat Porokhivsky, a representative of the Minister of War of the Ukrainian People's Republic in Romania, in a criminal case about "counterrevolutionary" activity.

In November 1920, H. Porokhivsky, as the leader of the machine-gun crew of the Army of Ukrainian People's Republic, crossed the Ukrainian-Romanian border. In 1921-1923, he was the commandant of the camp of Ukrainian military internees in Romania. After the liquidation of the camps, he took an active part in public life of Ukrainian emigration, and was one of the leaders of the central public emigre organizations in Romania - Public Aid Committee, a branch of the Ukrainian Society (supporters) of the League of Nations, Ukrainian savings and loan association "Zgoda", Simon Petliura Committee, and the Society of former Soldiers of the Army of Ukrainian People's Republic in Romania.

Since 1929, H. Porokhivsky served in the 2nd (intelligence service) department of the Romanian General Staff. At first, he was an interpreter, since 1932 - a reviewer of the economic and political intelligence service in Western Europe, 1942 - Chief of scientific bureau "Agents of the Eastern Front" of the Special Information Service (intelligence service). He repeatedly traveled to Western and Central Europe, maintained contact both with prominent Romanian politicians, members of parliament from Bukovina and with representatives of legal and illegal Ukrainian political parties and organizations in Romania, including the OUN. In November 1944, he was arrested by the Soviet secret service. He was under the investigation in Moscow and Kyiv. In 1947, he was sentenced by a military tribunal to 25 years in prison. He died in a camp not earlier than 1949.

Archival investigation case of H. Porokhivsky is an important and representative source of both the history of Ukrainian immigration in this Balkan country and the Organization of Ukrainian Nationalists. It provides an opportunity to determine the degree of interaction of Ukrainian immigrants from different socio-political environments, find out the reasons underlying the transition of supporters of the government of the Ukrainian People's Republic in emigration on the side of the OUN before and in the early years of World War II, specify life record data of the OUN members Yury Furman, Ivan Hryhorovych, Orest Masykevych and others, and reveal peculiar features of use by the OUN members of service in the Romanian intelligence services to conduct secretive activities.

Key words: emigration, Gnat Porokhivskyi, Organization of Ukrainian Nationalists, Romania.

Отримано 27.10.2015